МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Національний університет «Острозька академія»
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Київський університет імені Бориса Грінченка

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК

Матеріали
XI Всеукраїнської наукової конференції
(м. Умань, 28 березня 2025 р.)

Умань
Візаві
2025

УДК 303.4(06)
А43

Головний редактор:

Бержанір А. Л., кандидат соціологічних наук, професор, виконувач обов'язків завідувача кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Редакційна колегія:

Балановський Я. М., кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Пархета В. І., доктор філософії, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 9 від 26 березня 2025 р.)

Актуальні дослідження суспільних наук : матеріали XI Всеукр. наук. А43 конф. (м. Умань, 28 берез. 2025 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Черкаський нац. ун-т імені Богдана Хмельницького [та ін.] ; [голов. ред. А. Л. Бержанір ; редкол.: Я. М. Балановський, В. І. Пархета]. – Умань : Візаві, 2025. – 284 с.

Збірник містить тези доповідей учасників XI Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні дослідження суспільних наук», яка відбулася 28 березня 2025 р. на базі історичного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Матеріали відображають результати досліджень науково-педагогічних працівників, учених, працівників органів державної влади, здобувачів вищої освіти з актуальних проблем суспільних наук та аналізу соціально-політичної і духовно-ідеологічної сфер життєдіяльності держави.

УДК 303.4(06)

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2025

Коваль Д. С.
ДЕРЖАВА І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ……. 251
Марчук І. Г.
ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…. 255
Пархета В. І.
ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ…….. 258
Пархета М. А.
ЗАХИСТ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ…… 261
Пулінець А. А.
ДІЯЛЬНІСТЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ…… 264
Родік Т. П.
ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЄВРОПЕЙСЬКУОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ)……... 267
Романенкова А. Ю.
ПРОБЛЕМАТИКА РОЗМЕЖУВАННЯ ІДЕЇ ТА ФОРМИ ВИРАЖЕННЯ ОБ`ЄКТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА……. 271
Хомінець Т. В.
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ……. 273
Шевченко О. В.
РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ (НА ПРИКЛАДІ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ СФЕРОЮ)…… 276
Штепка М. М.
ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПОТЕРПІЛОЇ СТОРОНИ В ДОГОВІРНОМУ ПРАВІ ЄС ТА УКРАЇНИ: ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ФОРС-МАЖОРУ……. 279

В умовах сучасного світу, коли багато держав стикаються з воєнними конфліктами та кризами, важливо розуміти межі, у яких держава може обмежувати права громадян, і механізми, що забезпечують збереження демократичних цінностей навіть у найскладніші часи.

Список використаних джерел

1. Права і свободи громадян в умовах воєнного стану. *LegalAid Wiki.* URL: https://surl.li/ehmjbb (дата звернення: 23.03.2025).

2. Права людини і громадянина під час дії воєнного стану. *Юридична клініка НЮУ ім. Ярослава Мудрого*. 2022. URL: https://surl.li/ftdyfa (дата звернення: 23.03.2025).

3. Курганська О. В. Права і свободи людини в умовах воєнного стану: фокус пріоритетів. *Актуальні проблеми правознавства.* 2023. № 15. С. 74–82. URL: https://surl.li/zlvrif (дата звернення: 23.03.2025).

4. Курганська О. В. Restrictions on human and civil rights and freedoms under martial law: problems of legal regulation. *Наукові праці Острозької академії.* URL: https://surl.li/pqoydu (дата звернення: 23.03.2025).

5. Які права громадян не можуть бути обмежені під час дії воєнного стану? *Visit Ukraine Today.* URL: https://surl.li/scusbz (дата звернення: 23.03.2025).

Пархета В. І.,
доктор філософії, доцент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Нині українська держава зіткнулась з вагомим труднощами, зумовленими необхідністю захищати територіальну цілісність, незалежність і державний суверенітет та водночас здійснювати ефективне гарантування прав людини. Під гарантіями прав людини та громадянина розуміють систему соціально-економічних, моральних, політичних, юридичних умов, засобів і способів, які забезпечують їх фактичну реалізацію, охорону та надійний захист. Без гарантій права свободи та обов’язки людини і громадянина не мають ніякої цінності ні для особи, ні для суспільства.

Суб'єктом, на якого покладаються обов'язки щодо гарантування прав людини і громадянина, є держава. Спеціальні юридичні гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні представлені нормативно- та організаційно-правовими механізмами реалізації цих прав і свобод [1, с. 158].

Юридичні гарантії прав і свобод людини у національному праві включають систему засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень [2, с. 28]. І саме від держави залежіть реальність забезпечення цих прав і свобод.

Дієвим засобом забезпечення прав та свобод людини є судові гарантії, які передбачають безпосередньо реалізацію права на судовий захист у порядку конституційного, адміністративного, цивільного, кримінального судочинства. Це означає, що: особа, права якої порушено іншими особами або органами державної влади, місцевого самоврядування чи їх посадовими особами, може звернутися до суду з вимогою про примусове забезпечення прав та свобод, які належать їй за законом; відповідна справа буде розглянута компетентним і неупередженим судом, а у визначених випадках – присяжними [3, с. 116].

До позасудових гарантій належать: презумпція невинуватості; наявність інституту уповноваженого з прав людини, причому, у більшості зарубіжних країн функціонує розлога мережа спеціалізованих омбудсменів, що дозволяє захистити широке коло прав та свобод людини; можливість звернення за професійною правничою допомогою; передбачення юридичної відповідальності щодо посадових і службових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, які своїми діями або бездіяльністю порушили права та свободи людини.

У контексті європейської інтеграції для України важливим є відповідний досвід гарантування прав людини, накопичений в розвинутих, передусім. європейських державах. Щодо захисту прав та свобод людини і громадянина органами конституційної юстиції, все більшого поширення в зарубіжних країнах набуває процедура розгляду конституційних скарг. Найбільш розвинутим інститут конституційної скарги є у таких європейських країнах, як: Австрія, Німеччина, Іспанія, Угорщина, Швейцарія, Чехія, Болгарія, Польща, Словаччина, Словенія. В цих та інших державах особа має право звернутися зі скаргою до органу

судового конституційного контролю з проханням перевірити конституційність актів органів влади, якими, на думку цієї особи, порушено її певне конституційне право. Наприклад. в Іспанії є процедура «ампаро», згідно з якою права громадян захищаються органами конституційної юстиції, чим забезпечуються можливості не тільки для відшкодування шкоди, заподіяної конституційним правам особи, але й для оскарження незаконних дій органів державної влади та посадових осіб, що посягають на права особи [4, с. 62].

Маємо розуміти, права і свободи людини в умовах воєнного стану зазнають значних трансформацій негативного характеру, що зумовлено об'єктивними причинами. Першочерговим завданням держави у період війни є захист суверенітету, незалежності, територіальної цілісності. На перший план виходять заходи безпеки, оборони та військової необхідності, що часто неможливо сумістити з абсолютним дотриманням та реалізацією всіх прав і свобод осіб, що перебувають на території ведення війни. Якщо звернутись до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [5], побачимо що, уповноважені законом органи влади отримали право доступу до інформації про особу та її особисте життя, а також набули можливості за необхідності застосовувати заходи щодо обмеження наступних прав людини: недоторканості житла; таємниці листування, свободи збирання та поширення інформації; свободи пересування; свободи думки і слова; право на вибори та референдум, збори, мітинги, походи і демонстрації; право власності; трудові права та право на підприємницьку діяльність; право на освіту, що в свою чергу створює додаткові ризики.

Отже, на сьогодні, перспективним у напрямку гарантування прав і свобод людини є налагодження безпосередньо механізмів реалізації таких гарантій, пошук шляхів підвищення їх ефективності в Україні на основі позитивного досвіду, набутого у європейському правовому просторі.

Список використаних джерел:

1. Майданник О. О. Конституційне право України : навч. посіб. Київ : Алерта, 2011. 380 с.

2. Каспарова К. О. Гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні. *Сучасні виклики соціально-політичного розвитку: політико-правові та соціально-економічні виміри*: матеріали Всеукр. студ. наук.-

практ. конф., м. Одеса, 3 червня 2020 р. Одеса : Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2020. С. 27–30.

3. Рябовол Л. Гарантії прав та свобод людини і громадянина в Україні та зарубіжних країнах. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. №33. Вип. 1. С. 114–119.

4. Деркач А. Л. Виникнення конституційних процедур захисту прав людини в зарубіжних кранах. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 62. С. 61–66.

5. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 16.03.2025).

Пархета М. А.,
адвокат
Рада адвокатів Черкаської області,
Національна асоціація адвокатів України

ЗАХИСТ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Захист прав військовослужбовців наразі є одним із визначальних векторів діяльності нашої держави. Цей напрям має важливе значення в умовах сьогодення – повномасштабного вторгнення рф на територію нашої держави.

Одним із головних напрямів у сфері захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей є захист соціальних прав або соціальний захист. На цей час в Україні склалася система нормативно-правових актів, різної юридичної сили, які регулюють питання соціального та правового захисту військовослужбовців, їх конституційних прав і свобод, гарантій щодо їх реалізації [1, с. 131].

З’ясовуючи специфіку соціально-правового захисту прав військовослужбовців, слід виходити із того, що у цьому контексті йдеться про напрями (котрі конкретизуються у формах) соціального захисту, в яких формуються умови соціально безпечного буття військовослужбовця шляхом забезпечення реалізації соціальних та ряду суміжних прав. Отже, в цьому сенсі йдеться про перспективний (позитивний) захист прав військовослужбовців, а саме про здійснення заходів соціального захисту, результатом яких є задоволення права військовослужбовця на соціальну

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК

Матеріали
XI Всеукраїнської наукової конференції
(м. Умань, 28 березня 2025 р.)

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 2.04.2025 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 4,06
Тираж 100 прим. Замовлення № 475

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19, вул. Небесної Сотні 1/2
Свідоцтво суб'єкта видавничої
справиДК № 2521 від 8.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, 3-51-33, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi008@gmail.com
vizavi003@gmail.com